

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL NEĮGALIJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS ĮSTATYMO NR. I-2044 PAKEITIMO
ĮSTATYMO, TIKSLINIŲ KOMPENSACIJŲ ĮSTATYMO NR. XII-2507 PAKEITIMO
ĮSTATYMO, IKITEISMINIO ADMINISTRACINIŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO TVARKOS
ĮSTATYMO NR. VIII-1031 2, 3, 5, 11, 13, 14, 20 IR 21 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LYGIŲ GALIMYBIŲ ĮSTATYMO NR. IX-1826 5, 7 IR 15¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO, TRANSPORTO LENGVATŲ ĮSTATYMO NR. VIII-1605 7 IR 7¹ STRAIPSNIŲ
PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTŲ
(TAP-22-1368) (TAIS Nr. 22-8148(3))

2022-08-10

Vilnius

Projektų rengėjas: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM).

Projektų tikslas: pertvarkyti neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą ir aiškiai reglamentuoti asmenų su negalia teisių užtikrinimo ir įgyvendinimo mechanizmą, panaikinant asmenis su negalia diskriminuojančias sąvokas, tobulinant negalios vertinimo modelį (daugiau dėmesio asmens gebėjimų, o ne medicininių kriterijų, vertinimui) ir įteisinant atvejo vadybos metodą, optimizuojant įstaigų, veikiančių negalios srityje, veiklą ir funkcijas, užtikrinant informacijos prieinamumą bei aiškiau reglamentuojant tikslinių kompensacijų skyrimą ir mokėjimą.

Dabartinė situacija: šiuo metu galiojantis Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (toliau – NSIĮ) ir asmenų su negalia integracijos sistema tik iš dalies atitinka Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo nuostatas ir nepakankamai užtikrina asmenų su negalia lygių galimybių ir nediskriminavimo visose gyvenimo srityse principų laikymąsi:

- ✓ galiojantis negalios vertinimo modelis nepakankamai atliepia asmenų su negalia individualių poreikių tenkinimą. Vertinimas daugiausia grindžiamas mediciniais kriterijais ir tik maža apimtimi vertinami asmens gebėjimai, neatsižvelgiama į neigiamus aplinkos veiksnius, kurie sudaro kliūtis integracijai į visuomenę. Negalios vertinimo modelio nuostatos, susijusios su negalios nustatymu senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, yra diskriminuojančios, nes nustačius asmeniui negalią tolesni asmens ištraukimo į visuomenę ir darbo rinką veiksmai ir priemonės nenumatomi (negalios nustatymo sistema nesusieta su paslaugų (pvz., socialinių, asmeninio asistento ir kt.) ir priemonių (pvz., techninės pagalbos priemonių, būsto pritaikymo ir kt.) poreikio vertinimu ir jų teikimu), be to toks asmuo neturi teisės rinktis, kurią išmoką norėtų gauti – netekto darbingumo pensiją ar senatvės pensiją. Pagalbos ir (ar) paslaugų poreikiai nustatomi keliuose institucijose: savivaldybėse – asmeniui paprašius paslaugos, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyboje (toliau – NDNT) – nustatant neįgalumo / darbingumo lygį, Užimtumo tarnyboje (toliau – UŽT) – vertinant įsidarbinimo galimybes, NVO – teikiant paslaugas pagal jų įgyvendinamus projektus. Vertinant asmens poreikius, netaikomas atvejo vadybos principas, todėl asmenims su negalia nesudaromos prielaidos gauti visą būtiną teikiamą pagalbą ir (ar) priemones. Tai apsunkina asmenų su negalia integraciją į visuomenę;
- ✓ neefektyvi institucinė sąranga: asmenų su negalia socialinės integracijos priemonių įgyvendinimas savivaldybėse ir šių priemonių įgyvendinimo stebėseną paskirstyta kelioms SADM pavaldžioms institucijoms (NDNT, Neįgaliųjų reikalų departamentui (toliau – NRD), Techninės pagalbos neįgaliesiems centrui (toliau – TPNC), Ginčų komisijai (toliau – GK). Įstaigų gausa klaidina asmenis, pastebimas specialistų tarpusavio bendradarbiavimo trūkumas, neefektyvus ir ilgai trunkantis sprendimų priėmimo procesas, o atskirų informacinių sistemų valdymas skirtingose įstaigose nesukuria sąlygų operatyviai dalytis turima informacija. Kasmet įstaigoms išlaikyti skiriama vis daugiau valstybės biudžeto lėšų, tačiau tai neužtikrina efektyvesnės ir geresnės asmenų su negalia integracijos į visuomenę (NDNT – centrinė administracija, 21 teritorinis skyrius – 280 pareigybių, 2022 m. iš VB skirta 6,1 mln. eurų; TPNC centrinė administracija, 10 teritorinių

padalinių – 55 pareigybės, iš VB skiriama apie 998,6 tūkst. eurų; NRD 24 pareigybės – apie 700 tūkst. eurų, GK 14 etatų (17 pareigybių) – 237 tūkst. eurų (vieno skundo nagrinėjimas kainuoja apie 1 tūkst. eurų, vieno komisijos nario (neįskaitant pirmininko) darbo krūvis – apie 50 skundų per metus);

- ✓ Nors tarptautiniai dokumentai, ES ir LR teisės aktai įpareigoja, kad būtų užtikrintas informacinės aplinkos prieinamumas asmenims su negalia ir sudarytos sąlygos gauti informaciją jiems prieinama forma, ties skaitmeninė, ties įprasto formato informacija daliai žmonių yra neprieinama, nepritaikyta skirtingą negalios tipą turinčių asmenų poreikiams. NSII reglamentuotas tik informacijos pritaikymas asmenims su negalia, o ne informacijos prieinamumo principas, nereglamentuoti asmenims su negalia prieinami bendravimo būdai ir informacijos jiems teikimas;
- ✓ Teisės aktuose, reglamentuojančiuose asmenų su negalia integracijos procesą, apibrėžtos sąvokos tik iš dalies atitinka Konvencijoje vartojamas sąvokas ir jose pateiktas apibrėžtis;
- ✓ Tikslinės kompensacijos reglamentuotos keliuose įstatymuose: Tikslinių kompensacijų įstatyme nustatytos slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos, o Transporto lengvatų įstatyme numatyta lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacija (vieną kartą per 6 metus iki 64 bazinių socialinių išmokų (toliau – BSI), t. y. iki 2944 eurų dydžio), nors iš esmės tai nėra lengvata;
- ✓ Lygių galimybių įstatyme valstybės ir savivaldybės institucijoms bei įstaigoms nenumatyta pareiga nediskriminuoti, inter alia, asmenų su negalia teikiant administracines ir (ar) viešąsias paslaugas, todėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba neturi teisinio pagrindo nagrinėti skundų dėl tokios diskriminacijos.

SADM duomenimis, 2021 m. Lietuvoje gyveno apie 221 tūkst. asmenų su negalia, iš jų 147 tūkst. – darbingo amžiaus asmenų ir 15 tūkst. – vaikų su negalia. Kasmet naujai negalia nustatoma 1,9 tūkst. vaikų, 10 tūkst. darbingo amžiaus asmenų ir 11,7 tūkst. senatvės pensijos amžių sukakusių asmenų. Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas, pagal kurį vertinama asmeniui su negalia svarbių gyvenimo sričių kokybė – asmenų su negalia poreikių tenkinimo, fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo, užimtumo ir dalyvavimo kultūros ir sporto veiklose bei teisių gynimo ir socialinio aktyvumo statistinių rodiklių visuma, neatskleidžia situacijos gerėjimo tendencijų (2018 m. – 49,26 proc., 2019 m. – 52 proc., 2020 m. – 52,34 proc., 2021 m. – 52,07 proc.). Asmenų, gaunančių tikslines kompensacijas, yra apie 95 tūkst., iš jų slaugos išlaidų tikslinė kompensacija mokama 38 tūkst. asmenų, priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinė kompensacija – 57 tūkst. asmenų. 2021 m. duomenimis, lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos gavėjų buvo apie 900.

Projektų esmė:

NSII projektu siūloma:

- pakeisti NSII pavadinimą (Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas), sąvokas (pvz. „asmuo su negalia“ vietoje „neįgalusis“, „dalyvumo lygis“ vietoje „darbingumo lygis ir kt.) ir jų apibrėžtis, taip pat apibrėžti naujas sąvokas, pavyzdžiui, „prieinamas bendravimo būdas“, „prieinama aplinka“, „lengvai suprantama kalba“;
- apibrėžti pagrindines asmens su negalia teises (pvz. gauti informaciją; teises į prieinamą aplinką, sveikatos priežiūrą, švietimą, laisvalaikį, sportą ir kultūrinę veiklą, užimtumą ir profesinę reabilitaciją) ir nustatyti už jų užtikrinimą bei įgyvendinimą atsakingas institucijas;
- nustatyti viešosios paskirties informacinės aplinkos, įskaitant internetu teikiamas paslaugas, pritaikymą asmenų su negalia poreikiams. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos turės teikti asmeniui su negalia viešąją informaciją nemokamai jo pasirinktu prieinamu bendravimo būdu, skatinti visuomenės informavimo priemones, įskaitant informacijos internetu teikėjus, sudaryti sąlygas asmenims su negalia gauti informaciją per visuomenės informavimo priemones (įskaitant interneto svetaines) jų pasirinktais prieinamais bendravimo būdais.
- reorganizavus NDNT, NRD ir pertvarkius TPNC, įsteigti Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrą (toliau – Agentūra), kuri užtikrins horizontalaus principo įgyvendinimą, formuojant ir įgyvendinant asmenų su negalia integracijos politiką bei vieno langelio principo taikymą asmeniui kreipiantis dėl negalios vertinimo ar pagalbos ir (ar) paslaugų gavimo;
- atsisakyti skundų nagrinėjimo instituto per GK, minėtus skundus pavedant nagrinėti ir spręsti Lietuvos administracinių ginčų komisijai (toliau – LAGK);

- vietoje šiuo metu veikiančios Neįgaliųjų reikalų tarybos, įsteigti Asmenų su negalia gerovės tarybą prie Vyriausybės, kuri analizuos asmens su negalia teisių apsaugos ir jos gerovės padėtį ir teiks siūlymus Seimui, Vyriausybei, ministrams, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, analizuos teisės aktus, susijusius su asmens su negalia teisių apsauga ir vertins jų atitiktį NSII;
- tobulinti negalios nustatymo modelį, numatant, kad negalios vertinimas grindžiamas asmens gebėjimų vertinimu; reglamentuoti, kad darbingo amžiaus asmenims ir pensinio amžiaus asmenims nustatomas dalyvumo lygis, o vietoje specialiųjų poreikių vertinami individualūs asmens poreikiai, taip pat aiškiai apibrėžti šių poreikių rūšis ir jų tenkinimo mechanizmą;
- reglamentuoti atvejo vadybos modelio taikymo, atvejo vadybos teikimo stebėsenos mechanizmą;
- nustatyti, kad savivaldybės administracija vykdo asmenų su negalia reikalų koordinavimo funkciją, kurios tikslas – koordinuoti asmenų su negalia socialinės integracijos politikos ir asmenų su negalia teisių įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje ir stiprinti valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų, dirbančių asmenų su negalia socialinės integracijos politikos srityje, bendradarbiavimą. Asmenų su negalia reikalų koordinavimo funkcijos vykdymas finansuojamas iš savivaldybės biudžeto lėšų ir iš valstybės biudžeto dotacijų savivaldybių biudžetams.

Tikslinių kompensacijų įstatymo pakeitimais siūloma:

- patikslinti įstatymo tikslą – nustatyti tikslines individualios pagalbos tenkinimo, lengvojo automobilio ir jo techninio pritaikymo bei transporto išlaidų kompensacijas, užtikrinančias individualių poreikių asmenims su negalia tenkinimą, kompensuojant asmens, turinčio teisę gauti tikslinę kompensaciją, išlaidas, patirtas tenkinant individualius poreikius;
- reglamentuoti lengvojo automobilio ar jo techninio pritaikymo kompensacijos skyrimo sąlygas ir mokėjimo tvarką, nustatant asmenų teisę vieną kartą per 72 mėnesius gauti 64 BSI (2944 eurų) dydžio lengvojo automobilio įsigijimo išlaidų kompensaciją arba iki 128 BSI (5888 eurų) dydžio lengvojo automobilio techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją (iki šiol buvo viena – lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacija (kartą per 6 metus iki 64 BSI);
- slaugos ir priežiūros pagalbos išlaidų kompensaciją pakeisti individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacija, nustatant teisę šią kompensaciją gauti turinčius asmenis, jos dydžio matą ir dydžius, reglamentuoti jos skyrimo ir mokėjimo tvarką;
- numatyti pereinamojo laikotarpio nuostatas, užtikrinančias teisę asmenims, kuriems buvo paskirtos ir mokamos tikslinės kompensacijos iki šio įstatymo įsigaliojimo nustatyta tvarka, gauti tikslines kompensacijas iki jų paskyrimo termino pabaigos, jei tokia teisė yra išlikusi.

Ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo (toliau – IAGNTI) pakeitimais siūloma:

- numatyti, kad LAGK privaloma ikiteismine tvarka nagrinėja ginčus tarp asmens, pensiją ar išmoką mokančios institucijos ir Agentūros dėl Agentūros priimtų sprendimų;
- nustatyti, kad administracinių ginčų komisijos narys, paskirtas pranešėju byloje, ar administracinių ginčų komisija gali priimti sprendimą bylose dėl Agentūros sprendimų skirti ekspertą arba pavesti ekspertizės įstaigai atlikti ekspertizę, taip pat reglamentuoti eksperto, specialisto, vertėjo ir posėdžio sekretoriaus nušalinimo pagrindus, bylos nagrinėjimo sustabdymo pagrindus (įtraukiant ir ekspertizės skyrimą), terminus ir atnaujinimo tvarką;
- taip pat patikslinti kitas nuostatas, siekiant išspręsti LAGK veikloje kilusius organizacinius klausimus ir sudaryti sąlygas efektyviai nagrinėti skundus (pvz. dėl nuotolinių komisijos posėdžių organizavimo, pakaitinio nario skyrimo, kai LAGK nariai dėl objektyvių priežasčių daugiau kaip šimtą dvidešimt kalendorinių dienų negali eiti šių pareigų, bylos šalių procesinių teisių ir pareigų).

Lygių galimybių įstatymo pakeitimais siūloma: nustatyti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, teikdamos administracines ir (ar) viešąsias paslaugas, *inter alia*, turi pareigą nediskriminuoti asmenų su negalia. Taip bus sudarytos galimybės Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai nagrinėti skundus dėl valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų veiksmų teikiant administracines ir (ar) viešąsias paslaugas, *inter alia*, asmenims su negalia.

Transporto lengvatų įstatymo pakeitimais siūloma: pripažinti netekusiais galios straipsnius, reglamentuojančius asmens su negalia teisę į lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją, nes atitinkamomis nuostatomis papildomas Tikslinių kompensacijų įstatymas.

Isigaliojimo terminas – 2023 m. liepos 1 d., išskyrus Tikslinių kompensacijų įstatymo nuostatas dėl lengvojo automobilio ar jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijų – įsigaliojusių 2024 m. sausio 1 d. Numatyta iki 2032 m. kovo 1 d. atlikti NSIĮ nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą.

Lėšų poreikis:

- ✓ 2023 m. numatytoms įstaigų reorganizavimo priemonėms įgyvendinti papildomai gali reikėti apie 300 tūkst. eurų valstybės biudžeto lėšų, iš jų: išieitinėms išmokoms – apie 80 tūkst. eurų (apie 30 darbuotojų); Agentūros informacinei sistemai pritaikyti, dokumentų formoms pakeisti, įstaigos veiklai reikalingoms priemonėms įsigyti – apie 220 tūkst. eurų.
- ✓ Asmenų su negalia reikalų koordinavimo funkcijai savivaldybėse vykdyti – apie 1,4 mln. eurų.
- ✓ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai (skundams tirti, konsultacijoms teikti, švietimo funkcijoms atlikti – papildomam 0,5 etato) – 14 tūkst. eurų per metus.
- ✓ Lengvojo automobilio techninio pritaikymo išlaidų kompensacijoms nuo 2024 m. sausio 1 d. mokėti – apie 1 mln. eurų.
- ✓ Tikėtinas papildomų lėšų poreikis interneto svetainėms pritaikyti (priklausys nuo kiekvienos įstaigos turimos interneto svetainės).

Nauda: bus panaikintos asmenis su negalia diskriminuojančios sąvokos, aiškiai reglamentuotos institucijų atsakomybės už asmenų su negalia teisių užtikrinimą ir užtikrintas aplinkos (fizinės ir informacinės) ir informacijos prieinamumas asmenims su negalia, bus atliepti asmenų su negalia individualūs poreikiai, reglamentuotas nuoseklus atvejo vadybos modelio taikymas. Atvejo vadybos stebėseną ir kontrolę leis identifikuoti ribojančius veiksnius ir nustatyti reikalingas pagalbos priemones ir (ar) paslaugas, individualizuojant pagalbą, didinant asmenų dalyvumo galimybes. SADM pavaldžių įstaigų sujungimas leis optimizuoti valdymo ir administracijos struktūras, sumažinti viešojo valdymo išlaidas (iki 10 proc., t.y. kasmet apie 900 tūkst. eurų), užtikrinant, kad efektyviau ir racionaliau bus naudojami žmogiškieji, finansiniai ir infrastruktūros ištekliai. Vieno langelio principo įgyvendinimas padės asmenims operatyviau gauti reikiamą pagalbą ir (ar) paslaugas. Bus patogesnės sąlygos asmenims kreiptis dėl negalios vertinimo, gauti vertinimo rezultatus, sudaryti individualų atvejo vadybos planą, institucijų teikiama pagalba bus prieinamesnė. Taip pat bus sudarytos sąlygos efektyviau nagrinėti skundus LAGK.

Atitiktis Vyriausybės programai: projektai susiję su Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 3.2.5 p. priemonės „Mažinti žmonių su negalia diskriminaciją, sukuriant informacijos prieinamumo neįgaliesiems sistemą“, 3.2.6 p. priemonės „Sukurti vieno langelio principu veikiančią pagalbos neįgaliesiems vaikams ir šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus, mechanizmą (atvejo vadyba, kompleksinės paslaugos ir pagalba)“ ir 3.2.7 p. priemonės „Parengti naują negalios nustatymo modelį, atitinkantį asmens individualius poreikius“ įgyvendinimu.

Derinimas: 2022 m. kovo mėn. organizuotos viešosios konsultacijos. Parengti projektai derinti su Švietimo, mokslo ir sporto, Susisiekiimo, Sveikatos apsaugos, Aplinkos, Ekonomikos ir inovacijų, Teisingumo, Užsienio reikalų, Vidaus reikalų, Kultūros, Finansų, Žemės ūkio, Energetikos, Krašto apsaugos ministerijomis, Informacinės visuomenės plėtros komitetu, Lietuvos savivaldybių asociacija (LSA), NRD, TPNC, NDNT, GK, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, UŽT, Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija (toliau – ŽNTSK), VSDF valdyba, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba, LAGK, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija. 2022 m. birželio 9 d. organizuotas susitikimas su neįgaliųjų NVO, taip pat projektai 2022 m. birželio 29 d. pristatyti Neįgaliųjų reikalų taryboje ir jiems pritarta.

Projektai patikslinti pagal Švietimo, mokslo ir sporto, Susisiekiimo, Sveikatos apsaugos, Aplinkos, Ekonomikos ir inovacijų, Teisingumo, Vidaus reikalų, Kultūros, Finansų ministerijų, LSA, NRD, NDNT, GK, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, ŽNTSK, VSDFV, LAGK, Lietuvos kurčiųjų draugijos, Lietuvos paraplegikų asociacijos, asociacijos „Savarankiškas gyvenimas“ ir Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ pastabas (siekiant išsamiai aptarti gautas pastabas papildomai buvo organizuojami susitikimai su KM, SAM, LSA, NRD, NDNT, Lygių galimybių kontrolieriaus, VSDFV, Lietuvos kurčiųjų draugijos, Lietuvos paraplegikų asociacijos, asociacijos „Savarankiškas gyvenimas“ ir Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ atstovais). Į

GK, LSA, ŽNTSK pastabas buvo atsižvelgta iš dalies, dėl pastabų, į kurias nebuvo atsižvelgta, parengta derinimo pažyma.

2022 m. liepos 26 d. tarpinstituciniame pasitarime pristatyti Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo pakeitimo projekto poveikio vertinimo rezultatai. Sutarta, kad SADM projektus patikslins pagal pateiktas pastabas dėl siekiamų tikslų ir problematikos pagrindimo išsamesniais duomenimis, taip pat LRVK Socialinės politikos grupės, SAM, TM, LSA pastabas ir siūlymus.

Dalykinio vertinimo išvada. Teikiame šias bendro pobūdžio pastabas ir pastebėjimus:

- Projektų lydimajame medžiagoje (aiškinamajame rašte) pasigendama atskirų siūlomo teisinio reguliavimo nuostatų pagrindimo, siūlymų pagrindimo duomenų analize ir tarptautine praktika, aiškumo dėl praktinio siūlomų nuostatų įgyvendinimo mechanizmo, pavyzdžiui:
 - ✓ dėl nuostatų, susijusių su nauju negalios nustatymo modeliu – numatoma, kad nauja Agentūra (sujungtus NDNT bei NRD) vertins ir nustatys asmenų dalyvumo lygius (vietoje darbingumo, spec. poreikių lygio), nuo kurio priklausys nustatytų poreikių tenkinimo mechanizmas, numatoma, kad šiuo metu taikomos slaugos ir priežiūros išlaidų kompensacijos bus pakeistos individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijomis, tačiau pasigendama aiškumo, kaip tai keis pačią sistemą ir kokią poveikį, įskaitant finansinį, turės, taip pat pasigendama pagrindimo ir dėl siūlomos dvigubai didesnės lengvojo automobilio techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos. Jau negalios nustatymo metu (Agentūroje) iškart bus organizuotas atvejo vadybos teikimas, sudaromas paslaugų ir pagalbos teikimo planas, tačiau nėra aišku, kaip toliau tas planas bus įgyvendinamas (jį turės koordinuoti atvejo vadybos ar neįgaliųjų reikalų koordinatorius savivaldybėse). Aiškinamajame rašte nurodoma, kad savivaldybėse tam tikslui turės būti įsteigta 60 neįgaliųjų reikalų koordinatorių pareigybių, tačiau nėra aiškios šių koordinatorių funkcijos, taip pat pastebėtina, kad neįgaliųjų skaičius atskirose savivaldybėse ženkliai skiriasi, todėl manytina, kad didesnėse savivaldybėse vieno koordinatoriaus gali nepakakti. Taip pat nėra pateikta informacijos ir pagrindimo dėl naujos Agentūros veiklos, kiek ir kokių darbuotojų joje dirbs, kiek turės būti atvejo vadybininkų ir pan. (nurodomas tik tikėtinas išeitinių poreikis 30 darbuotojų);
 - ✓ dėl nuostatų dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo – numatoma, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos turės teikti asmeniui viešąją informaciją nemokamai bent vienu jo pasirinktu prieinamu bendravimo būdu ar lietuvių gestų kalba; turės skatinti tai daryti ir informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojus bei viešuosius ir privačius juridinius asmenis, teikiančius paslaugas visuomenei, tačiau rekomendacijas dėl informacijos teikimo bent vienu asmens su negalia pasirinktu prieinamu bendravimo būdu patvirtins socialinės apsaugos ir darbo ministras (terminas iki įstatymo įsigaliojimo), todėl nėra galimybių įvertinti, kaip tokios funkcijos turės būti įgyvendinamos ir/ar joms įgyvendinti neprireiks papildomų lėšų.
- Nėra iki galo aiškus lėšų poreikis siūlomoms nuostatoms įgyvendinti. Dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo nurodoma, kad lėšų poreikis nėra aiškus, tačiau minimas tik interneto svetainių pritaikymo poreikis (kaštai nėra įvertinti, nors pvz. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba nurodė, kad tam reikės 9000 eurų), svarstyтина, ar nebus su tuo susijusių ir kitų išlaidų, taip pat siūlytina pateikti duomenis apie šiuo metu esančią situaciją dėl valstybės įstaigų interneto svetainių pritaikymo;
- Siūlytina įvertinti, kaip siūlomi pokyčiai koreliuos su rengiamu ilgalaikės priežiūros modeliu (paslaugų teikimas vieno langelio principu, atvejo vadyba) bei prieinamumo reikalavimų įgyvendinimu (NSII projekte 4 str. kalbama apie informacijos prieinamumo užtikrinimą, o 5 str. – įtvirtinama asmens su negalia teisė į prieinamą aplinką (fizinė ir informacinė aplinka, kurioje asmuo su negalia gali nevaržomas būti, laisvai judėti, gauti paslaugas ir(ar) prekes, gauti ir (ar) perduoti informaciją) ir už šios teisės įgyvendinimą atsakingos institucijos, tačiau nėra aišku, kaip šios nuostatos dera/derės su rengiamu kitu Įstatymo projektu dėl Prieinamumo direktyvos įgyvendinimo (2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų);
- Pastebėtina, kad derinimo pažymoje turėtų būti pateikta informacija apie visas pastabas, į kurias buvo neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies (pvz. dėl Lietuvos savivaldybių asociacijos, Susisiekimo ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos pastabų ir pasiūlymų), taip pat atkreipiamė dėmesį, kad

vadovaujantis Vyriausybės darbo reglamento 33 p., Rengėjas, nesutinkantis su išvada teikiančių subjektų pateiktomis pastabomis ir pasiūlymais, turėtų organizuoti suinteresuotų institucijų pasitarimą;

- Atsižvelgiant į tai, kad NSIĮ projekto įsigaliojimas numatytas 2023-07-01, manome, kad įgyvendinamieji teisės aktai, atsižvelgiant į tai, kad ir savivaldybės turės atitinkamai pasirengti projekto įgyvendinimui, turėtų būti priimti anksčiau nei 2023-06-30.

Kitos pastabos ir pasiūlymai:

1. Svarstyti, kodėl, atsižvelgiant į tai, kad teikiamais NSIĮ pakeitimais siekiama atsisakyti, kaip teigiama projektų aiškinamajame rašte, diskriminacinių sąvokų bei geriau atspindėti asmenų su negalia dalyvumo (o ne buvimo kitokiu) visuomenėje lygiai su kitais asmenimis galimybes, nesiūdoma ir nepilnamečiams nustatyti dalyvumo, o ne neįgalumo lygių. Pastebėtina, kad nepilnamečiams kaip ir suaugusiems asmenims lygiai taip pat yra svarbu užtikrinti jų dalyvavimo ir sėkmingo integravimosi į visuomenę galimybes, įskaitant galimybę ugdytis;
2. Siūlome įvertinti, ar nauja redakcija dėstomo įstatymo 3 straipsnio 8 p. numatytas „moterų ir vyrų lygybės“ principas nėra perteklinis, atsižvelgiant į tai, kad 2 p. įtvirtinamas „lygiateisiškumo“ principas, kuris numato, kad „asmuo su negalia, nepaisant jo lyties, rasės, tautybės<...> turi tokias pačias teises, kaip ir kiti visuomenės nariai...“;
3. Svarstyti, ar 14 str. 1.3 papunktyje įrašyta nuostata, kad Agentūra „organizuoja inovatyvių priemonių“ kūrimą ir/ar įgyvendinimą yra pakankamai apibrėžta ir aiški, galbūt pakaktų 1.1 papunktyje įtvirtintos nuostatos, kas Agentūra „organizuoja asmens su negalia teisių apsaugos užtikrinimą“;
4. Nėra aišku, ar bus nustatomi netekto dalyvumo (14 str.1.7 (b) papunktis) ar dalyvumo procentai (18 str. 4 punktas);
5. Nėra iki galo aišku, ar NSIĮ 14 str. išdėstytos Agentūros kompetencijos apims ir pvz. poreikio švietimo pagalbai, būsto pritaikymui, gestų kalbos vertėjo paslaugoms nustatymą;
6. Pastebėtina, kad siūdoma keisti galiojančią teisinį reguliavimą ir NSIĮ 19 straipsnyje nustatyti naujas individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijas, tačiau šių kompensacijų poreikių lygiai neatitinka šiuo metu galiojančių specialiųjų poreikių lygių, pasigendama šiuos siūlymus pagrindžiančios informacijos ir aiškumo, kaip tai keis pačią sistemą, kokį poveikį turės kompensacijos gaunantiems asmenims (pildytinas aiškinamasis raštas). Taip pat pastebėtina, kad vienas iš specialiųjų poreikių šiuo metu yra ir ugdymo poreikis, tačiau naujai siūlomame reglamentavime tarp individualiųjų pagalbos poreikių rūšių (23 str.) šis poreikis neįtrauktas, todėl siūlytina paaiškinti ir šį aspektą;
7. Siūlytina pagrįsti, kokiais principais vadovaujantis NSIĮ projekto 2 str. 6-8 papunkčiuose siūdoma vietoj atitinkamo specialiųjų poreikių lygio nustatyti dalyvumo lygio procentą (pvz. asmeniui, kuriam neterminuotai buvo nustatytas nedidelių specialiųjų poreikių lygis, būtų nustatytas 35 proc. dalyvumo lygis).
8. Teikiamais IAGNTĮ projekto pakeitimais siūdoma spręsti Lietuvos administracinių ginčų komisijos pirmininko, jo pavaduotojo (pavaduotojų) ir narių pakaitinių skyrimo problemą. Tačiau manytina, kad biudžetinės įstaigos vadovu ir jo pavaduotoju (pavaduotojais) būtų tikslingiau laikinai skirti jau esančius Komisijos narius, nes šis aspektas būtų labai svarbus dėl kvorumo nagrinėjant bylas. Tuo tarpu eilinais Komisijos nariais galėtų būti skiriami pakaitiniai, kaip ir siūdoma IAGNTĮ projekte.
9. Pažymėtina, kad teikiamais IAGNTĮ projekto pakeitimais nesprendžiama problema dėl IAGNTĮ 4 str. 2 d. nuostatų taikymo, kai Komisijos pirmininko pavaduotojas (pavaduotojai) ar nariai nesilaiko reikalavimo neiti jokių kitų pareigų ar dirbti kito darbo, išskyrus mokslinį, pedagoginį ar kūrybinį darbą. Tokiu atveju Komisijos pirmininkui turi būti nustatyta pareiga reguliariai atlikti patikrinimus ir teisę gauti tam iš atitinkamų institucijų (jų tvarkomų registų ar valstybės informacinių sistemų) reikalingus duomenis, nes Komisijos pirmininkas neturi nei pareigos atlikti minėtus patikrinimus, nei teisės gauti tam reikalingus duomenis be to asmens sutikimo. Svarstyti, kad galbūt, tokia Komisijos pirmininko pareiga ir teisė galėtų būti nustatyta ir šio įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, pavyzdžiui, Komisijos nuostatuose.

Siūlome projektus svarstyti tarpinstituciniame pasitarime ir juos tikslinti, įvertinus aukščiau pateiktas bei Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pateiktas pastabas ir pasiūlymus.

Socialinės politikos grupės patarėja
Viešojo valdymo grupės patarėja

Daiva Buivydaite-Garbštienė
Sigita Panovienė